

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију
27. 4. 2016, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду
1. Др Јован Делић, редовни професор Српске књижевности 20. века Филолошког факултета Универзитета у Београду, 15. 7. 2009.
2. Др Милан Радуловић, редовни професор Српске књижевности Православног богословског факултета у Фочи Универзитета у Источном Сарајеву, 2009.
3. Др Драган Хамовић, виши научни сарадник Института за књижевност и уметност у Београду, ужа научна област: српска књижевност 20. века, 24. 2. 2016.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:
Владимир (Радосав) Димитријевић
2. Датум рођења, општина, република:
16. 3. 1969. године, Чачак, Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:
25. 10. 2010, Филолошки факултет Универзитета у Београду, „Светац српског језика и његови хагиографи. Станислав Винавер и Милутин Деврња као издавачи и тумачи Момчила Настасијевића“
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
Наука о књижевности (ужа научна област: Српска књижевност 20. века)

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

„Владимир Вујић као књижевник, критичар и полемичар у контексту књижевних процеса између два светска рата“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација мр Владимира Димитријевића има 598 страна, и састоји се од двадесет поглавља: 1. Увод: у потрази за Владимиром Вујићем, 2. Биографија Владимира Вујића, 3. Предратна рецепција Вујићевог дела, 4. Послератна рецепција Вујићевог дела, 5. Дух Вујићеве епохе: превласт технике, криза Европе и путеви алтернативе, 6. Неохуманисти и ревизионисти, 7. Две Вујићеве књиге: трагови духовне еволуције, 8. Три часописа и Владимир Вујић; 9. Вујићеви огледи о европским мислиоцима кризе, 10. Руска алтернатива: Достојевски, 11. Српска алтернатива: светосавље, 11. Начела културолошке књижевне критике, 12. Вујићева примењена критика, 13. Наша „класика“, 14. Јужнословенска књижевност и култура у тумачењу Владимира Вујића, 15. Предратни после рата, 16. Послератни, 17. *Fratres minores*, 18. Владимир Вујић као полемичар, 20. Завршна разматрања: књижевноисторијска мисао Владимира Вујића.

На крају су дати извори и коришћена литература. Рад има и два додатка: први се састоји од преписке и разговора с Иванком Ајдарић Вујић, ћерком Владимира Вујића, а други је Прилог за библиографију Владимира Вујића.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Дело Владимира Вујића је, после Другог светског рата, из идеолошких разлога било углавном прећутано. Иако су га многи истраживачи помињали, како због његовог значаја у историји наше филозофске мисли тако и у историји књижевне критике, докторска дисертација кандидата је прво целовито сагледавање Вујићеве улоге као књижевника, критичара и полемичара у контексту литерарних процеса између два светска рата. Владимир Димитријевић је, после уводног дела у коме је указао на путеве истраживања из кога је настала дисертација, дао уверљиву реконструкцију Вујићеве биографије, којој је веома допринео интервју са Иванком Ајдарић Вујић, пишчевом ћерком, објављен у додатку дисертације. Кандидат је у свом раду понудио обиман и подробен преглед предратне и послератне рецепције Вујићевог стваралаштва, позитивних и негативних реакција на његово

дело. Такође, он је успешно настојао да Вујићеву мисао објективно смести у историју европског и нашег мишљења. Пошто је Вујићева књижевна критика зависила од његовог философског погледа на свет, који се уклапао у шири европски оквир, кандидат је указао на координате оновремене философије технике, различитих тумачења кризе Европе и алтернативног (западноевропског, руског и српског) мишљења које се противило тријумфу технике као преупрошћавања човека и његовог космоса. Кандидат је настојао и успео да основни правац мишљења аутора *Спутане и ослобођене мисли* укључи у најшире оквире тзв. „контрапросветитељства“, које је у Европи имало низ представника – од Едмунда Берка и Жозефа де Местра, преко енглеских и немачких романтичара, до Ничеа и Бергсона.

Димитријевић је изложио и анализирао додире и сродности Вујићевих ставова са ставовима неохуманистичких мислилаца и ревизиониста у нас, који су се залагали за аутохтону јужнословенску културу, попут Владимира Дворниковића, Милоша Н. Ђурића, Ксеније Атанасијевић, Владимира Велмар-Јанковића и Светислава Стефановића. Затим је дат преглед Вујићевих књига *Нови хуманизам* (са Првошем Сланкаменцем) и *Спутана и ослобођена мисао*. Прва је настала на основу прихватања идеја Бергсона и прагматизма са њиховом нарочитом философијом уметности, док друга иде до словенско-хришћанске, „донкихотовске“ визије будућности, која, уместо рационализма и технике, нуди „свечовечанско братство“ засновано на књижевним и идеолошким ставовима Достојевског.

Владимир Вујић био је и сарадник низа часописа, међу којима се истичу *Српски књижевни гласник*, *Народна одбрана* и *Идеје* Милоша Црњанског. У сваком од њих Вујић је имао значајну улогу, а у *Народној одбрани* био је својеврсни идеолог, али и редовни књижевни критичар, о чему је кандидат дао низ вредних књижевноисторијских увида. Вујићеву везу са европском мишљу кризе кандидат је успоставио бавећи се циклусом његових огледа „Европљани о Европи“ објављеним у часопису *Народна одбрана*. Нарочиту пажњу кандидат је посветио утицају дела Освалда Шпенглера на стваралаштво његовог преводиоца на српски, Владимира Вујића, који у својој књижевној критици често користи шпенглеровске појмове, попут „пseudоморфозе“. У поглављима о Достојевском и светосављу, кандидат указује на Вујићев својеврстан утилитаристички приступ књижевности, то јест на коришћење књижевне грађе зарад обликовања културолошко-идеолошких конструкција чији је циљ био изградња алтернативе европском рационалистичко-техничистичком погледу на свет.

Вујићева културолошка књижевна критика је такође тема коју је кандидат обрадио темељно и на основу широке грађе. Прво су истражена начелна становишта Вујићеве критике, као и његови захтеви за ревизијама у историји српске литературе, почев од периодизације до вредновања. Пошто је Вујић био плодан књижевни критичар, који је сарађивао не само у часописима него и у дневним новинама, кандидат је указао на конкретне методе и исходишта његовог приступа књижевним делима. Вујић је, како кандидат каже, био и „критичар критичара“ – бавио се критичарским методама и резултатима Богдана Поповића, Винка Витезице, Милана Богдановића, Пјера Ван Тигема, Герхарда Геземана, настојећи да њихове увиде процени из своје критичарске перспективе.

Настојећи да понуди нова читања и вредновања у књижевној прошлости, Вујић се бавио „класичним“ именима, попут Доситеја, Његоша, Марка Миљанова, Божидара Кнежевића. Ипак, Стеван Сремац је писац кога је нарочито вредновао, сматрајући га еталоном како у списатељском, тако и у идеолошком смислу, што је дошло до нарочитог израза у Другом светском рату, када приређује и пише предговор за *Лимунацију на селу*, о чему је кандидат дао уверљива сведочења. Вујић је дуго био следбеник интегралног југословенства. Кандидат је аналитички приступио његовом ставу да српска, хрватска, словеначка и бугарска књижевност постоје у заједничком стваралачком простору, који је саставни део јединствене антропогеографске и културне зоне Балкана. Вујић је посвећивао пажњу и послератној рецепцији писаца који су отпочели свој рад пре Првог светског рата: бавио се одјеком преведених дела Боре Станковића у Европи, критиковао Дучићево *Благо цара Радована*, поредећи га са мишљу Божидара Кнежевића. Кандидат је подробно анализирао Вујићеве ставове о овим писцима, као и о делима послератних српских књижевника, попут Црњанскових *Сеоба*, Илићевих *Глувних чини*, *Пијане земље* Милана Кашанина, приповедака Иве Андрића, драмског стваралаштва Момчила Настасијевића, романа *Шпански зид* Радета Драинца, драме Душана Николајевића *Иза вечите копрене*, прозе *Људи говоре* Растка Петровића, романа *Трајан* Анђелка Крстића и *Покошено поље* Бранимира Ћосића. Кандидат је указао и на чињеницу да се Вујић оштро критичарски суочавао са оним што је сматрао лошом књижевношћу – од квазиромантичарске патриотске поезије до квазиреалистичких ратних романа.

Нарочито значајан допринос ове дисертације је увид кандидата у полемике једног од најборбенијих полемичара српске „књижевне деснице“ између два рата. Вујић се

беспштедно бавио свим оним што је сматрао штетним по развој књижевности у нас: позитивизмом школе Богдана Поповића и Јована Скерлића, пропагандистичком социјалном литературом, идеолошким левичарством надреализма, итд. Значајан допринос историји наше књижевности кандидат је дао и израдом прве библиографије радова Владимира Вујића.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

1. Владимир Вујић, *Од Шпенглера до Светог Саве : огледи, разговори, полемике*, приредио и предговор написао Владимир Димитријевић, Жагор, Београд, 2013;
2. Владимир Димитријевић, „Критика европоцентризма у културолошкој мисли 'књижевне деснице' између два светска рата“, *Српски културни образац у светлу српске књижевне критике*, уредник Милан Радуловић, Институт за књижевност и уметност, Београд, 2015, стр. 268-307.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Главни циљ рада био је, како је то у уводу истакао кандидат, покушај да се опише допринос филозофа и књижевног критичара Владимира Вујића српској књижевности између два рата. Димитријевић је због тога пажљиво изучио биографске и библиографске податке, уносећи их зналачки у свој рад.

Вујићева мисао је у раду смештена у филозофске токове епохе, од европске „филозофије живота“, преко руског словенофилства и тзв. „религиозне ренесансе“ с почетка 20. века, до домаће верзије „филозофије живота“, тзв. неохуманизма. Димитријевић је указао на Вујићеве критичарске аксиоме, ревизионистичке захтеве и домете у конкретној примени основних полазишта, као и на живу полемичку активност Владимира Вујића између два рата. Кандидат је пажљивим читањем Вујићевог дела установио да он, иако идеолошки припада „књижевној десници“, није конзервативни критичар који одбацује плодове наше међуратне литературе, него да се налази у главним токовима модерне, са ставовима сродним поетичким и аутопоетичким исказима Растка Петровића, Црњанског, Настасијевића, Винавера. Димитријевић доказује да су они (свако са својом акцентуацијом проблема), као и Вујић,

сматрали да не треба заборављати на европске књижевне токове, али и на то да је потребно самосвојно домаће стваралаштво, које једино тако даје допринос светској књижевности. Димитријевић је с правом посветио пажњу Вујићевој критици технике, коју је он преносио и у своја схватања о књижевности, поричући било какав конструкционизам кад је стваралаштво у питању и залажући се за уметност као победу „органиског“ над „техничким“.

Димитријевић није затворио очи ни пред Вујићевом утилитаристичком употребом књижевности као средства за уобличење политичко-културолошке идеологије јужнословенског месијанизма, ослањајући се на Достојевског и „светосавље“. Владимир Вујић је, сматра кандидат, у том смислу био представник „динамичког традиционализма“. Модернисти, међу којима је био и Вујић, по Димитријевићу, успешно су вратили српску књижевност византијско-средњовековним темељима наше културе, словенске митологије и народне обичајности, у складу са неоромантичарским читањем прошлости као надахнућа. Кандидат је својом дисертацијом поставио до сада неистражено питање и довео до нових сазнања у науци о књижевности. Од сада, дело Владимира Вујића заузима место које му с правом припада у историји наше међуратне књижевне критике.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Из описа докторске дисертације, њених делова и структуре, из анализе и вредновања њених појединачних поглавља, следи недвосмислен закључак да је кандидат добро изучио грађу, захватајући из многих извора, до којих је, између осталог, долазио и озбиљним архивским и библиографским радом. Димитријевићев приступ довео је до низа нових сазнања везаних за историју наше књижевне критике. Извесна преобимност дела због тога је углавном последица жеље да се о прећутаном стваралаштву Владимира Вујића каже што више. Методолошки приступ, појединачне анализе, уопштавања и синтезе примењивани су доследно и поуздано, што дисертацији даје неопходну уверљивост и представља солидан основ за даља истраживања Вујићеве књижевне критике.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати позитивну оцену докторске дисертације „Владимир Вујић као књижевник, критичар и полемичар у контексту књижевних процеса између два светска рата“ магистра Владимира Димитријевића и да кандидата позове на усмену одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Др Јован Делић, редовни професор Филолошког факултета
Универзитета у Београду
2. Др Милан Радуловић, редовни професор Православног
богословског факултета у Фочи Универзитета у Источном Сарајеву
3. Др Драган Хамовић, виши научни сарадник Института за
књижевност и уметност у Београду

28. 4. 2016. године